

Mrkun. V konkretnost usmerjena oblikovalska misel se je v Podgoričanovih spisih udeleževala tudi pri slikanju najrazličnejših drobnih značilnosti snovnega, družbenega in duhovnega sveta in kulture, ki uokvirjajo zgodbe in dajejo povestim pravi lokalni kolorit. Lokalno živost jim dajejo dalje izvorna imena, tudi šaljiva domača imena krajev in prebivalcev (npr. Fovcarija, Fovčki za Dobrepolje, pa spet Polje, Poljci), domača hišna in osebna imena, narečni izrazi, ki jih pisatelj pogosto kar sproti v zgodbi oz. med tekstom razloži, ali pa jih razloži v opombi pod črto (na primer v povesti Sin).

Pravo etnološko bogastvo je ohranjeno v Jakličevem jeziku. Grafenauer pravi, da je v dialogih celo naturalističen. Zdi se, da je s tem v zvezi primernejši izraz zemeljski. V smislu avtentičnosti različnih etnoloških sestavin, kolikor smo jih mogli prepoznati, bi s tem izrazom mogli poimenovati tudi snovni del njegovih povesti. Vsekakor zaslužijo, da bi prav po etnološki sistematiki kritično obdelali Jakličeve spise. Jaklič je, čeprav le s svojo literarno pisavo, tudi etnološko zanimiv.

BOJANA ŠKAFAR-ROGELJ

J. V. Valvasor in domoznanstvo

V svojem prispevku, objavljenem v publikaciji *Etnologija in domoznanstvo* sem skušala predvsem odgovoriti na vprašanje: kakšno je bilo Valvasorjevo pojmovanje domovine, kaj mu je ta pojem vsebinsko pomenil in kakšno domovino je želel predstaviti tujcem, domačinom in zanamcem.

Pomemben spodbujevalni dejavnik, ki je Valvasorja usmeril v raziskovanje njegove dežele, je bila tako imenovana domoznanska struja, ki je v severnoevropskih deželah dosegla vrhunec ob koncu 17. stol. in katere znameniti avtor je bil tudi Matevž Merian (1593–1650), ki je Valvasorja neposredno napeljal k raziskovanju. Omenjena domoznanska struja je želela predstaviti svoje dežele z geografskimi in zgodovinskimi podatki. Dežele so predstavljali z ilustriranimi krajepisi, v katerih so hvalili naravne in druge znamenitosti. Vendar pa v njihovih delih ni šlo zgolj za predstavitev domače dežele, ampak tudi za povečevanje plemstva, ki je v tem času že polagoma začelo izgubljati svojo moč.

Pri iskanju odgovora na vprašanje, kakšno je bilo Valvasorjevo pojmovanje domovine, je bilo v slovenski etnologiji moč zaslediti tudi tezo, da naj bi Valvasorju domovino predstavljala le plemiška kultura, za njeno slavo pa naj bi bila ljudska kultura manj pomembna. Zaradi tega naj bi se tudi ne trudil, da jo polepša.

Menim, da bi veljalo o tej hipotezi razmisliti. Če bi namreč domačo deželo predstavljalo le plemstvo s svojo kulturo, bi o njej gotovo pisal bolj podrobno, kakor je, in ne bi le zagotovil, da živijo meščani in plemiči tako, kakor drugod po svetu. Menim, da je ocenjevanje, da je

ker ne upošteva vseh razsežnosti Valvasorjevih pogledov. Če se skušamo vživeti v njegov čas in oceniti njegove izjave, potem se zdi, da so mu domačo deželo predstavljali poleg naravnih kuriozitet tudi preprosti ljudje, na katere je prav tako gledal kot na kuriozitete. V določenem obdobju se je začel Valvasor intenzivno ukvarjati z zbiranjem različnih elementov iz življenja ljudi, zlasti kmetov. Zanimanje so mu zbujali največ zato, ker so mu bili njihovi običaji tuji in nenavadni, oziroma natančneje, tuji so bili njegovi plemiški kulturi, iz katere je izhajal. Valvasor je nastopal in raziskoval prvenstveno kot naravoslovec in je tudi kmete oziroma ljudsko kulturo raziskoval prav tako natančno kot naravne pojave. Plemiči pač niso bili kuriozitete, saj so, kakor je sam zapisal, živeli povsod enako in kot taki niso bili posebnost dežele. Preproste ljudi in njihove navade je kritiziral, kar je posledica razlik, ki jih je občutil med svojo in ljudsko kulturo. Po drugi strani pa je med drugim zapisal tudi to, da se sreča in čast često družita z ljudmi nizkega stanu, če so ti visokih zmožnosti, odlični in bistrega uma.

Pri Valvasorju seveda ne moremo govoriti o nekem narodnostnem rodoljubju, kakršnega je prineslo šele 19. stoletje. Lahko pa govorimo o ljubezni do domače dežele pri človeku, ki je imel to deželo preprosto rad, ki je znal vzpostaviti stik s preprostimi ljudmi, s katerimi se je čutil do neke mere povezan, čeprav je bil fevdalec. Tako nam potrdi sam, ko na primer pri opisu Cerkniskega jezera zapiše »... in nam Kranjcem... je Cerkniško jezero...«

Valvasorja so tako zanimali vsi pojavi s področja materialne, socialne in duhovne kulture kmetov, ki so bili po njegovem mnenju za deželo Kranjsko značilni.